

503

de bestuurder,
de prof en
de student
drie visies op het
onderwijs aan de
landbouwniversiteit

Ontvangen

25 SEP 1992

UB-CARDEX

503

door

M.P.M. Vos, voorzitter college van bestuur

S.B. Kroonenberg, hoogleraar in de geologie

en mineralogie

P. Verburg, landbouwkundig ingenieur

landbouwniversiteit

**DE BESTUURDER, DE PROF EN DE STUDENT;
DRIE VISIES OP HET ONDERWIJS AAN DE
LANDBOUWUNIVERSITEIT**

door

M.P.M. Vos, voorzitter College van Bestuur

**S.B. Kroonenberg, hoogleraar in de Geologie en
Mineralogie**

P. Verburg, landbouwkundig ingenieur

redes uitgesproken op 7 september 1992

bij de opening van het academisch jaar '92-'93

Dames en heren,

Ik heet u graag van harte welkom bij deze opening van het academisch jaar.

De opzet van deze openingsplechtigheid is dit jaar anders dan in de voorafgaande jaren; vandaag wordt u geconfronteerd met een drieluik. Drie sprekers: Paul Verburg, Salle Kroonenberg en ikzelf zullen u, in omgekeerde volgorde, verhalen van hun persoonlijke visie op het onderwijs. Het daarop aansluitende gezamenlijk drinken van een aperitief is een programma-onderdeel dat ongewijzigd is gebleven.

Waarom deze opzet?

Wij dachten dat het goed zou zijn eens af te stappen van het concept waarin een bestuurder of "naam" van buiten iets te berde brengt. Ook namen we aan dat drie korte praatjes minder snel tot dagdromen zouden gaan verlokken dan één langer praatje. Daarom dus nu naast het verhaal van een bestuurder ook een inbreng van binnenuit de organisatie. De heer Verburg is, of beter gezegd was, student Bodemkunde. Sinds een paar weken is hij AIO en hij heeft net zijn eerste week werkervaring achter de rug in Noorwegen. Professor Kroonenberg is hoogleraar met als leeropdracht Geologie en Mineralogie en viert dit jaar zijn tweede lustrum in die functie, een passend moment dus voor enige ontboezemingen.

Waarom onderwijs als onderwerp?

Ik ben van mening dat het item onderwijs het komende decennium doorlopend hoog op de agenda's zal staan. Daarvoor is een veelheid van verklaringen waarvan ik u er enkele zal noemen:

- het afgelopen decennium hebben we het onderwijs in zekere zin veronachtzaamd. Niet in die zin dat er geen aandacht aan de kwaliteit of aan de programmering daarvan zou zijn besteed maar in de zin dat het belang van het onderwijs voor onze instelling vaak te laag is ingeschat. Het geven van goed onderwijs levert in de cultuur van ons bedrijf nog steeds minder prestige op dan het doen van goed onderzoek. Dat heeft natuurlijk negatieve gevolgen die, naarmate we dat gegeven langer accepteren, indringender worden.
- Onze studentenpopulatie verandert snel. Waar we tot voor kort voornamelijk te maken hadden met de klassieke dagstudenten krijgen we meer en meer te maken met MSc-studenten, Aio's, doorstromers, aanschuivers, Erasmus-studenten en Tempus-studenten. Te verwachten is dat eveneens de open Europese grenzen hun invloed zullen hebben. Ook deze verandering vraagt een grondige herbezinning.
- Het binaire stelsel, d.w.z. het gescheiden systeem van HBO en WO, heeft zijn langste tijd gehad. Terwijl het HBO op uiterst creatieve wijze zijn grenzen aan het verleggen is reageert het WO vooral afhoudend op deze ontwikkeling als ging het om een grote bedreiging. Ik vind dat we moeten oppassen niet mee te lopen in die reactieve houding immers; als er één instelling van WO in de gelegenheid is om deze ontwikkeling als kans te benutten dan is het de Landbouwniversiteit wel. De Landbouwniversiteit met zijn duidelijke en toegespitste missie en zijn specifieke inbedding in het totaal van het landbouwonderwijs. Overigens, het HBO heeft in zijn onderwijs de grenzen al letterlijk verlegd door middel van

verregaande samenwerking binnen Europa, met name met universiteiten in het Verenigd Koninkrijk. Laten wij daar een voorbeeld aan nemen.

Onder andere met het oog op deze ontwikkelingen luidt in het onlangs vastgestelde strategisch plan een kernzin:

"De aantrekkingskracht van de Landbouwniversiteit rond de eeuwwisseling zal vooral liggen in het brede (taakvelddekkende) onderwijsaanbod en in de kwaliteit en internationale gerichtheid van het onderwijs".

De bestuurder, de prof en de student hebben behoudens over de keuze van het onderwerp nog één andere coördinerende afspraak gemaakt, namelijk dat ze elk in hun beschouwingen drie elementen zouden laten terugkomen te weten: kwaliteit, studeerbaarheid en betaalbaarheid. Hierbij daarom mijn visie op drie aspecten van onderwijs.

Kwaliteit

Wat is kwaliteit nu eigenlijk? Ik zal daarover geen definitie formuleren; dat zou weer kunnen leiden tot het voeren van een academische discussie (is het u overigens al eens opgevallen welke negatieve lading het begrip "academische" in dit verband in de maatschappij heeft?). Wat ik in ieder geval voortdurend merk is dat studenten over het algemeen een fijne neus hebben voor kwaliteit.

Die neuzen gebruiken wij naar mijn mening nog veel te weinig; de studentenevaluatie van onderwijs staat bij ons al te lang in de kinderschoenen. Ik vind ook daarom dat het onderwerp studentenevaluatie meer aandacht verdient omdat het opzetten van een kwaliteitsbeoordelingssysteem voor onderwijs - en

daarbij hoort onverbrekkelijk het trekken van daadwerkelijke consequenties daaruit - een noodzakelijke voorwaarde is om het prestige van het onderwijs op te krikken. Eigenlijk zou ik ook een zodanige sfeer willen creëren dat de verantwoordelijkheid voor de onderwijskwaliteit niet alleen bij de individuele docent ligt maar een - ook verinnerlijkte - verantwoordelijkheid voor de groep, de vakgroep en het cluster wordt.

Overigens blijft doceren verschrikkelijk moeilijk. Zo schrijft de Franse historicus Jacques Le Goff in zijn boek "de intellectuelen in de Middeleeuwen" er dit over:

(ik citeer)

"De intellectueel is als geleerde en leraar, en als denker van beroep, ook behept met eigenschappen die vertroebelend kunnen werken op zijn geest en die kunnen leiden tot verstarring en vastgeroeste gewoonten en hebbelijkheden. Door de nadruk die hij legt op de rede loopt hij het gevaar te vervallen in geredekavel. En omdat hij kritisch is loert het gevaar van principiële vernietiging en systematische afwijzing".

(einde citaat)

De vraag hoe het op dit moment met onze kwaliteit van het onderwijs gesteld is is niet eenvoudig te beantwoorden. Ik zet even een paar feiten op een rij:

- Het internationale prestige van de Landbouwuniversiteit is groot, dat blijkt keer op keer in onze contacten; Ik hoor dat van anderen en merk dat zelf.
- Uit de enquête die het NILI/MPW in 1991 onder afgestudeerden nieuwe stijl heeft gehouden blijkt

dat de pas afgestudeerde LU-ingenieurs er temidden van hun concurrenten goed in slagen een plaats op de arbeidsmarkt te veroveren. Ook blijkt dat de overgrote meerderheid van pas- en langer afgestudeerden van mening is dat hun functie aansluit bij hun studie.

- Echter, de formele erkenning in het buitenland van ons diploma is niet zoals wij dat zouden willen; te vaak blijkt dat ons doctoraal niet als vanzelfsprekend wordt gewaardeerd op het niveau van een masters-degree.

Ons probleem is dus niet de onderwijskwaliteit maar de formele herkenning en erkenning daarvan in het buitenland. Wij vertrouwen erop dat de door ons in 1993/94 voorgenomen internationale curriculumvergelijking ons diploma de plaats zal toekennen die het verdient. Dat zal echter niet vanzelf gaan: om herkend te worden moet je niet schromen om jezelf goed te laten zien.

Een element dat in deze context niet ongenoemd mag blijven is dat van de visitatiecommissies. Hoewel ik me afvraag of dit instrument door de eisen die daaraan gesteld worden in de vorm van gereguleerde zelfstudies niet op korte termijn cirroseverschijnselen zal geen vertonen, ben ik vooralsnog een "gelovige" in de heilzame mogelijkheden hiervan.

Studeerbaarheid

Het strategisch plan noemt als randvoorwaarde voor de onderwijsprogramma's dat de student er in slaagt om binnen de gestelde tijd zijn of haar studie af te ronden. Het eerder genoemde onderzoek van NILI/MPW laat zien dat de mediane studieduur van

de afgestudeerden zes jaar is.

Bij die conclusie wordt echter ook vermeld dat de meeste studenten langer studeren dan de "theoretische" studieduur van vier jaar en de "extra" tijd benutten om meer punten te halen. Het mediane doctoraal-studiepakket omvat ongeveer 6000 sbu (oftewel 150 studiepunten) terwijl men met 5100 sbu (oftewel 128 studiepunten) kan afstuderen.

Kennelijk hebben studenten ook hier een fijne neus voor wat goed voor hen is. Er blijkt immers dat een minimum aantal sbu's niet gunstig is voor een goede arbeidsmarktpositie. Het minst werkloos zijn namelijk degenen die een doctoraal pakket van 6100-7000 sbu hebben; dus 1000 tot 2000 meer dan het wettelijke minimum!

Naar studieduur gekeken - ik parafraseer nog steeds het NILI/MPW rapport - is vijf jaar een gunstige periode, korter en langer is ongunstiger. De afgestudeerden vinden dan ook dat een curriculum van vier jaar tekort zou zijn voor een academische opleiding.

Deze gegevens brengen het NILI/MPW tot de volgende aanbeveling:

"Om inflatie van de academische LU-opleiding tegen te gaan verdient het aanbeveling te streven naar een wettelijke uitbreiding van het curriculum tot vijf jaar, die ruimte geeft voor voldoende studiebelasting en een stageperiode".

Toen ik na vele jaren buiten de universiteit hier weer terugkwam en mij verdiepte in wat hier gaande was bekreep mij al snel het gevoel dat de huidige studenten met hun doctoraal curriculum van 5100 uur gezien hun VWO-ingangsniveau en de volle jaar-programmering daarmee al op een aanzienlijk hoger

niveau raken dan mijn lichte 30 jaar geleden. Ik besef echter best - zij het met ambivalente gevoelens - dat dat meer zegt over mijn afstudeerniveau dan over het niveau dat de maatschappij op dit moment vraagt. De conclusies van NILI/MPW laten aan duidelijkheid echter weinig te wensen over. Met de aanbeveling die ik net citeerde heb ik desalniettemin moeite. Ik ben teveel boerenzoon om energie te gaan steken in het trekken aan een dood paard. Ik vrees dat het - hoewel mijns inziens niet getuigend van wijsheid op dat niveau - in de politieke constellatie van dit moment volstrekt onhaalbaar is een wettelijk vastgesteld curriculum van vijf jaar te bewerkstelligen.

Realistischer vind ik daarom het tweede deel van de aanbeveling van het NILI/MPW dat luidt:

"Indien een vijfjarig curriculum financieel/ beleidsmatig niet of niet geheel is te realiseren, is het aan te bevelen te streven naar een grotere diversiteit in de vervolgoopleidingen van de Landbouwuniversiteit."

Gedacht wordt daarbij aan opleidingen gericht op specifieke vakgebieden, arbeidsorganisaties of functies. Ik vind dat zeker de moeite van het bestuderen waard; onze huidige grenzen moeten we daarbij dan wel durven overschrijden.

Ook is het in mijn opinie zinvol om eens goed uit te zoeken welke mogelijkheden er zijn om veelbelovende studenten - ik introduceer hierbij dus een selectie criterium - met behulp van een door de Landbouwuniversiteit gefinancierde fellowship of beurs voor een vervolgoopleiding in aanmerking te doen komen. Ik heb er daarnaast ook vertrouwen in dat er nog aanzienlijke aantallen studenten zijn die bereid zijn een forse financiële investering in hun eigen toekomst te doen. Ook die groep zouden wij

- bijvoorbeeld met een rentelastverlichting - kunnen helpen.

Betaalbaarheid

Binnen organisaties als de onze is er altijd een grote spanning tussen wat we zouden willen doen en wat we kunnen betalen: en zo hoort het ook, wanneer we minder ideeën dan geld zouden hebben was het slecht met ons gesteld.

Helaas en ten onrechte wordt dit spanningsveld intern vaak vertaald in termen als bezuinigingen en armoede. Ik ben van mening dat wij, zeker in de internationale context, leven in een sfeer van luxe en overvloed waarin we ons oordeel meer zouden moeten focussen op alles wat wèl kan, dan op die dingen die helaas niét kunnen. Het uiten van die hartekreet helpt weliswaar bij een algemeen oordeel over de situatie maar het brengt ons niet verder bij de keuze wat we wel en niet moeten gaan doen.

Ik vind dan ook dat we niet zouden moeten spreken over onze financiële problemen maar over onze keuzeproblemen. Helaas - of gelukkig - hebben de drie sprekers tevoren afgesproken het te hebben over kwaliteit, studeerbaarheid en betaalbaarheid en niet over bestuurbaarheid, want dat is in dit verband natuurlijk des pudels kern.

"De kost gaat voor de baat uit" is een volkswijsheid die ook voor ons opgaat. Willen we extra aandacht geven aan onderwijs dan zullen er investeringen gedaan moeten worden. Bijvoorbeeld: het verbeteren van de onderwijsinfrastructuur, waarover de zogenaamde commissie Schelbergen binnenkort voorstellen zal gaan doen, zal - er is weinig fantasie

voor nodig om te voorspellen - aanzienlijke sommen geld gaan kosten. Dat zal per definitie ten koste gaan van iets anders. Het op voorhand stellen dat dat opgelost kan worden door inkrimping van het Bureau vind ik al te gemakkelijk. Overigens voor de duidelijkheid: het college alsook de secretaris van de Universiteit zijn voorstander van een zo klein mogelijk Bureau!

Eén van de opties om - met behoud van kwaliteit - geld vrij te maken is een verbetering van de efficiency van het onderwijsaanbod door middel van het terugbrengen in omvang van het aantal onderwijs-elementen en daarmee van de studiegids. Deze optie vindt een voedingsbodem in de veelgehoorde opmerking binnen de organisatie dat er veel wildgroei van onderwijs-elementen is, overigens vooral maar niet alleen bij de aanpalende vakgebieden. Echter, NILI/MPW noemt de vrije keuzeruimte in de studie op grond van de enquêteresultaten als één van de drie sterke punten van de LU-studie. Mij gaat het er zeker niet om om met de botte bijl te snoeien in de keuzemogelijkheden als zodanig. Wel denk ik dat het mogelijk is om een forse beperking te vinden door middel van het aanbieden van een aantal keuzemogelijkheden die goed gestructureerd en op elkaar zijn afgestemd. Te vaak zijn vakken naar mijn gevoel nu nog op zichzelf staand.

Een andere optie om geld vrij te maken is het kritischer omgaan met de vraag welke vaardigheden onze studenten moeten opdoen op kosten van de Landbouwwuniversiteit en welke op eigen kosten. Is het wel echt nodig of redelijk dat wij betalen voor

cursussen engels en computergebruik? Waar ligt de grens; is het hebben van een rijbewijs niet ook van wezenlijk belang voor de academicus van tegenwoordig? Ik ben van plan dit onderwerp nadrukkelijk aan de orde te stellen bij de discussie die we dit jaar zullen gaan voeren naar aanleiding van de rapportage over de studentenvoorzieningen. Ik zei al dat we te maken hadden met een keuzeprobleem. Keuzes zullen we moeten maken omdat niet alles kan wat we wensen. Die keuzes moeten in mijn opinie ook niet marginaal zijn. Omdat wij terecht een hoog aspiratieniveau hebben moeten wij kiezen voor kwaliteit boven kwantiteit. We zullen daarom meer moeten gaan doen aan minder dingen. De vraag welke keuze op welk niveau in de organisatie moet worden gemaakt stellen wij mijns inziens nog te weinig, laat staan dat we daarop concrete antwoorden zouden hebben. Meer dan voorheen zullen we in de toekomst de middenstructuur tot zijn recht moeten laten komen door de keuzes te leggen bij de clusters en sectoren. Voor college en raad zal het er daardoor niet overzichtelijker op worden, maar we mogen wel hopen dat het draagvlak voor minder aangename beslissingen daardoor groter wordt en dat het zelfreinigende vermogen van de instelling als geheel erdoor wordt versterkt.

Voordat ik nog een afrondend woord zal spreken vind ik het nu wel tijd om de prof en de student het woord te geven. Vandaar vraag ik hierbij achtereenvolgens uw aandacht voor professor Kroonenberg en de heer Verburg.

Wanneer geef ik goed onderwijs? Als de studenten klappen na afloop van het college? Het vleit mij wel als dat gebeurt. Maar de eerlijkheid gebiedt te zeggen dat ik inmiddels wel heb geleerd welke stembuigingen ik moet aanwenden om ze zover te krijgen. Ik mag dan misschien een populair acteur zijn op het podium, succes bij het publiek is in het onderwijs niet voldoende. Dat blijkt al bij het nakijken van de examens. De berg gratis nonsens waar je je dan doorheen moet worstelen doet je heimelijke trots verkeren in wanhoop en schaamte. Veel studenten storten hun hele rugzak vol vermeende kennis over je heen, en laten het aan jou over om de goede antwoorden uit de rommel op te vissen. En als je de studenten na een jaar weer spreekt dan zijn ze vaak zo gehersenspoeld door andere vakken dat je weer opnieuw kunt beginnen, jawel, geduldig, begrijpend, minzaam, maar wel van voren af aan.

Wanneer is onderwijs dan goed? Wat mij persoonlijk de meeste bevrediging schenkt is als ik een vonk van inspiratie heb kunnen overbrengen; als een student gegrepen wordt door het vak en er zelf mee verder gaat; gemotiveerd wordt om zelf op onderzoek uit te gaan; boeken en artikelen opzoekt, en experimenten uitvoert; een niet te stillen honger krijgt om meer te weten, meer te begrijpen. Ik geef niet om kennis. Feiten kan je bijna altijd opzoeken. Ik wéét ook niets, ik weet alleen waar alles staat. Inspireren om zelfstandig te denken en problemen op te lossen, dat zie ik als de voornaamste taak van het onderwijs. En of een student zich een vak makkelijk eigen kan

maken hangt veel meer af van de vonken die een docent weet op te wekken, dan van het aantal pagina's studieboek of het aantal studiebelastingsuren. Want wetenschap is een creatief bedrijf: het nachten liggen woelen met een probleem dat je niet kunt oplossen, en dan opeens de flits, de slangen van Kékulé, de Aha Erlebnis, dat zijn de ingevingen waar het in de wetenschap om gaat. En dat zijn ook de dingen die een toekomstige werkgever van een academicus verlangt. Een computer cijfers voeren kan iedereen. De computer helpt ons bij die 99% transpiratie, maar die één procent inspiratie moet van onszelf komen. Eigenlijk zou je een soort scintillometer moeten hebben, een apparaat dat het aantal ideeën, het aantal Kékulé-flitsjes van studenten meet. Dan meet je pas het effect van het onderwijs, en niet de gemiddelde mening over de doceerkunst of de mooie plaatjes. Nog mooier zou het zijn als je studenten aan zo'n scintillometer kon zetten vóór ze met de studie beginnen, om te kijken of ze wel genoeg geladen zijn om überhaupt vonken te kunnen produceren. Maar niemand heeft nog zo'n apparaat uitgevonden, zodat alle criteria aan de hand waarvan onderwijs wordt beoordeeld aan de essentie voorbijgaan. Er is in het onderwijs geen equivalent van de citatie-index, die het effect van een publicatie meet naar de mate waarin die wordt geciteerd. De kwaliteit is ook niet af te meten aan de mate waarin afgestudeerden werk vinden, want dat hangt behalve van de kwaliteit van het aanbod ook af van de vraag vanuit de maatschappij. En aan de hand van het prestige van de universiteit en haar afgestudeerden kan je hooguit de kwaliteit van de instelling als geheel afmeten, maar voor de afzonderlijke delen schiet je er niet veel mee op. Misschien is het ook daarom, dat goed onderwijs van

universitaire docenten niet op dezelfde manier wordt gewaardeerd als goed onderzoek. Het ontbreken van een goed systeem om onderwijsprestaties te meten, en de grote druk die op alle universitaire medewerkers ligt om meer te publiceren en om extern gefinancierde projecten aan te trekken, maakt dat onderwijs op de laatste plaats komt in de pikorde van prestige-verlenende activiteiten.

Behalve van inspiratie opwekken is goed onderwijs ook een kwestie van kansen scheppen. Een van de grote voordelen van de Wageningse structuur is de keuzevrijheid die de student heeft. Die voorsprong moeten wij niet uit handen geven. Als men zonodig de studiegids dunner wil maken, laat dat dan hooguit zijn door zoveel mogelijk overlap te vermijden, en multidisciplinair onderwijs te bevorderen. Maak liever het Bureau dunner, niet de studiegids! Voor goed onderwijs moet je niet in ambtenaren investeren, maar in docenten.

Wat is er voor nodig om een docent zo te laden dat hij vonken genereert bij studenten? *Good teaching requires fresh thought and genuine excitement*, zegt Stephen Jay Gould. Mijn fresh thought en mijn excitement komen voort uit twee dingen: (1) zelf onderzoek doen samen met studenten. Er is geen grotere inspiratiebron denkbaar dan het werken in de wetenschap: onderwijs en onderzoek moeten daarom onlosmakelijk verbonden blijven. (2) Lezen en horen waar anderen mee bezig zijn. Lezen is helaas een luxe geworden, we hebben het te druk met schrijven. Steeds meer mensen schrijven wat steeds minder mensen lezen. Maar het grootste deel van de wetenschappelijke kennisuitwisseling gaat via internationale congressen, workshops, persconferenties en informele contacten. En omdat de wetenschap

internationaal is, moeten ook docenten worden opgeladen in het internationale circuit.

Er zijn twee manieren om naar de toekomst te kijken: met dimlicht en met groot licht. We rijden in de nacht over een onbekende weg, naar een toekomst waarvan niemand ons kan voorspellen hoe die er uit zal zien. Wat we wel zien, is dat er van verre een aantal tegenliggers op ons afkomen, kennelijk op weg naar het verleden, want er zijn altijd mensen die liever een stap terug willen in plaats van vooruit. Ook rijden er een aantal mensen in dezelfde rijrichting als wij. De tegenliggers en meeliggers dwingen ons om dimlicht te gebruiken. Daarmee kunnen wij niet zover vooruit kijken als wij zouden willen, maar wij houden ons wel netjes aan de beperkingen die ons van buitenaf worden opgelegd. Van de toekomst zien wij alleen dat kleine stukje Wageningen asphalt dat door onze koplampen wordt beschenen.

Welke de tegenliggers zijn in het onderwijs hebt u zojuist gehoord. Zorgen om de kwaliteit van het onderwijs, om de studeerbaarheid en vooral om de betaalbaarheid. Als we dan met dimlicht naar de toekomst kijken, zien we: verbetering van de waardering voor goede onderwijsprestaties, wieden in de studiegids, grotere efficiency, meer internationalisering. Uitstekend, maar dat levert nog geen visie op langere termijn op.

Mag ik het groot licht nu eens aandoen, en eens kijken wat er vóór ons zou kunnen liggen? Ik zie ver weg in het licht van de koplampen één Europese milieu- en landbouwuniversiteit, voor mijn part de European University FOR Environment and Agriculture, EUFORIA, met vestigingen in pakweg Wageningen, Montpellier, Reading, Kopenhagen, Florence, Córdoba, Hohenheim, bijvoorbeeld naar het

model van de Amerikaanse State University met meerdere vestigingen. Er is een propaedeusejaar in het eigen land in de eigen taal. De rest is Engelstalig, modulair opgezet en voor studenten van alle deelnemende landen toegankelijk. Een stage of afstudeervak aan een van de andere vestigingsplaatsen, in het kader van het ERASMUS of TEMPUS programma is een essentieel onderdeel van de studie. Docenten rouleren regelmatig in het kader van sabbatical programma's. Studenten kunnen een vak daar volgen waar het het best is, en dat is lang niet altijd Wageningen. De afgestudeerde krijgt een Europees MSc diploma dat door alle deelnemende landen wordt erkend.

Tropische specialisaties worden deels gedoceerd in dépendances in de ontwikkelingslanden zelf, naar het model van het ITC in Enschede. De huidige eigen steunpunten, zoals die van Wageningen in Costa Rica en de Sahel kan men uitbouwen tot volwaardige opleidingsinstituten voor zowel lokale als Europese studenten. Dit sluit naadloos aan bij de doelstellingen van het reeds bestaande NATURA netwerk, en past bovendien in het streven van DGIS om onderwijs voor studenten uit de derde wereld meer daar plaats te laten vinden. Het is een ideale constructie om studenten van West, Oost en Zuid te doordringen van de noodzaak van een multidisciplinaire en internationale aanpak van mondiale problemen.

Is het nodig argumenten voor een Europese Landbouw- en Milieu-Universiteit op te noemen?

(1) Wageningen is klein in Nederland, maar groot in de wereld.

Profilering ten opzichte van andere Nederlandse universiteiten levert daarom weinig op. Maar als Wageningen zich als eerste Nederlandse Universiteit

integreert in een Europees netwerk, zijn de rollen omgedraaid. De wervende kracht van een European University moet niet worden onderschat.

(2) Nu al doet 60% van de Wageningse studenten een stage of afstudeervak in het buitenland. Maar in de optiek van het studieprogramma is dat hooguit een extraatje, niet een essentieel onderdeel. De vakgroepen bedenken de adressen, er zijn wat fondsen voor de financiering, maar een samenhangend beleid wordt er nauwelijks mee gevoerd. Waarom zouden we dat niet institutionaliseren en als boegbeeld presenteren?

(3) De beperking van de studieduur tot vier jaar is een van de meest fantastische blunders in de geschiedenis van het Nederlandse onderwijs. Het is geen wonder dat de ons omringende landen meewarig lachen om het Nederlandse academische onderwijs dat zichzelf de das heeft omgedaan. Het heeft geen zin om daar in nationaal verband op terug te komen, maar als het Wageningse diploma samen met die van de andere partners door één Europees MSc-diploma wordt vervangen is het probleem uit de wereld.

(4) De landbouw- en milieuproblematiek wordt steeds meer op Europees en mondiaal niveau beslist. De Europese afgestudeerde landbouwingenieur moet daarop voorbereid zijn. Het wetenschappelijk onderzoek, het bedrijfsleven, het milieubeleid, alle toekomstige werkkringen van afgestudeerden zijn in hoge mate internationaal georganiseerd. Europese wetenschappelijke tijdschriften schieten als paddestoelen uit de grond. Waterkwaliteit, levensmiddelen, paspoorten, alles wordt Europees gestandaardiseerd. Is het dan niet lachwekkend dat het in het onderwijs maar niet lukt om tot Europese standaarden te komen? En als het ergens vandaan

moet komen, dan van de universiteiten die door hun onderzoekstraditie al vanouds internationale contacten hebben. En voor Wageningen ligt dat nog meer voor de hand dan voor andere Nederlandse universiteiten: geen enkele andere discipline heeft een zo duidelijk afgebakend werkgebied met zulke wereldomspannende problemen.

Is dit te hoog gegrepen? Een luchtkasteel? Wordt het te log, te bureaucratisch, te weinig slagvaardig? Onbetaalbaar? Is het een utopie om al die onderwijsprogramma's op elkaar af te stemmen? Of om tot een Europese titel te komen? Kan best zijn. Natuurlijk. Beslist. Het is helemaal niet moeilijk om onmiddellijk een berg van bezwaren op te werpen. Misschien ziet u wel hele andere dingen in uw koplampen. Maar als je alleen maar op de winkel past zie je de groeiende supermarkt naast de deur niet. En als je altijd alleen met dimlicht rijdt wordt je straks zelf verblind door anderen die het grote licht wel hebben aangedaan. Kom op Wageningen, genereer eens wat vonken!

DE STUDENT/P. VERBURG

En daar stond ik dan, mijn leren boekentas ingewisseld voor een linnen AID tasje. Geen ouders meer om me heen die zeggen dat zo'n tas slecht is voor je boeken. Volgepakt met idealen over werken in de tropen. Voor mij zou het echte leven nu gaan beginnen. Na een jaartje rustig aan doen was nu de tijd gekomen om weer eens echt te gaan werken. Het eerste jaar: de proppen in één jaar halen, dat was mijn eerste queeste. Nu een jaar vakkundig was weggeharmoniseerd zou ik wel even laten merken dat er met deze jongen niet te spotten viel. Wel even wennen om in grote collegezalen te zitten. Kwaliteit van de vakken wordt vooral afgemeten aan de persoon die voor de groep in de zaal staat. Toegegeven, de inhoud van een college wordt beter opgepikt naarmate de persoon die de stof overbrengt meer enthousiasme uitstraalt. Niet alle mensen zijn echter in staat om hun enthousiasme goed over te brengen bij een massaal hoorcollege. De inhoud van een vak slik ik soms als zoete koek, soms als mijn eerste mislukte kook-experimenten. Studeerbaarheid en kwaliteit zijn voor mij sterk gecorreleerd met persoonlijke interesse. Zo is de studeerbaarheid van een vak voor de tentamens vaak slecht. Als dan blijkt dat het vak is gehaald, wordt het vak opeens beschouwd als zijnde 'goed te doen'.

Het tweede jaar: de eerste taak is volbracht. Het was wel even op de tanden bijten met al die vakken waarvan ik me wel eens afvroeg wat ik er nou mee moest. Nu moest er echter gekozen worden. Het werd nu tijd om me verantwoordelijk te gaan gedragen. De

enige lantaarn was dat telefoonboek met bijsluiter ofwel, LU gids plus conversietabellen. Het woord studieplanning komt ineens om de hoek kijken. Zolang ik me nog vast kan houden aan een verplicht rompedeelte en beperkte keuze vakken is het nog steeds geen tijd om me echt zorgen te gaan maken. Daarna blijkt dat wel even anders te komen liggen. Ik moet nu toch een beetje richting aan mijn studie gaan geven. Voor het eerst ging ik eens in de studiegids lezen wat er over een vak werd geschreven behalve het aantal SBU's dat je voor het vak krijgt. Inmiddels begon ik wel aardig te twijfelen aan mijn tropen-aspiraties. Dat gepruts met al die dure en ingewikkelde apparaten was toch ook wel erg leuk. Ineens blijkt de kwaliteit van een vak in belangrijke mate van de inhoud af te hangen. In hoeverre bouwt een vak voort op een ander vak. In hoeverre is een vak in staat me voor te bereiden op een afstudeervak. Studeerbaarheid vertaalde zich in mijn geval naar roostertechnische kwesties. Kon ik het zaakje wel in een trimester proppen of moest ik toch wat gaan laten vallen.

Na nog twee jaar vakjes volgen vond ik het tijd om mijn kennis in praktijk te brengen in de vorm van een stage of een afstudeervak. Ik kreeg sterk de indruk dat het halen van vakjes behalve SBU's weinig rendement opleverde en mijn motivatie kelderde gestaag. Naarmate ik verder kwam in mijn studie had ik een belangrijke keuze gemaakt met betrekking tot mijn toekomst. Ik zou me gaan concentreren op het onderzoek. Omdat bij het doen van onderzoek verschillende aspecten aan de orde zouden komen besloot ik me op die aspecten te concentreren. Ik zou me beperken tot een onderwerp dat me het meest boeide. In deze aanpak school natuurlijk een aantal

gevaren; in hoeverre zou ik te eenzijdig bezig zijn en zou deze eenzijdigheid gevolgen hebben voor het krijgen van een baan. Daarnaast zou een wat bredere aanpak kunnen leiden tot het ontdekken van interessante dwarsverbanden tussen verschillende disciplines. Deze risico's heb ik toen maar genomen. Na deze keuze gemaakt te hebben merkte ik dat de vakken die ik volgde maar voor een klein gedeelte aansloten bij mijn interesses en slechts enkele onderdelen van een bepaald vak bleken nuttig. In mijn geval liep de kwaliteit van de vakken dus terug. Het was tijd voor een nieuwe uitdaging.

Het eerste afstudeervak: onder het genot van een tropisch zonnetje groef ik kuilen dat het een lieve lust was. Ik kon mijn geluk niet op. Inmiddels waren mijn zo dierbare idealen met betrekking tot het doen van ontwikkelingswerk in de tropen definitief overboord gezet. In verband met de toch wat beperkte tijd besloot ik om mijn afstudeervak te onderbreken met een stage. Dit zou ideaal in mijn planning vallen. Aldus werd er naar Noord Amerika getogen alwaar ik mij wilde gaan bekwamen in het gebruik van computermodellen. Daar aangekomen werd ik binnengehaald als 'that guy from Wageningen'. Mijn ego steeg tot ongekende hoogte. Ik ontwaakte snel uit deze roes. Studenten van mijn leeftijd toverden de mooiste plaatjes en getallen uit hun modellen terwijl ik me nog stond af te vragen hoe de computer opgestart moest worden. Gelukkig kreeg ik een kans op rehabilitatie. Een zeer groot verschil tussen de Amerikaanse en Wageningse studenten werd al snel duidelijk. De Amerikaanse collega's bleken in het algemeen over een veel geringere hoeveelheid basiskennis te beschikken. Dit deed mij beseffen dat het hier in Wageningen allemaal zo slecht nog niet

was. Hoewel ik me voor Wageningse begrippen misschien al snel had gespecialiseerd bleek toch dat er een redelijk solide basis aanwezig was. Aan het eind van mijn stage had ik inmiddels ook de computer aan de praat gekregen.

Weer terug in Wageningen was ik heel wat ervaringen en illusies rijker en vol goede moed maakte ik me klaar voor het afronden van diverse werkzaamheden. Toen zou voor mij het ultieme hoogtepunt moeten komen: een afstudeervak waarin alle eerder opgedane kennis aan bod zou moeten komen. Langzaam maar zeker begon ook het besef te komen dat ik toch binnenkort moest gaan afstuderen. Mijn ervaringen tijdens mijn eerste afstudeervak en stage waren erg positief en de weg naar een onderzoeksbaan werd vervolgd. Mijn definities van kwaliteit en studeerbaarheid moesten weer bijgesteld worden. Had ik inmiddels wel een voldoende niveau om als onderzoeker aan de bak te komen. Had ik door tijdsgebrek niet te weinig onderzoekservaring opgedaan. En als mijn niveau niet hoog genoeg was, in hoeverre was dat dan mijn eigen schuld geweest en lag het niet aan 'het systeem'. In dit verband denk ik dat in discussies over herstructurering van het onderwijs te vaak wordt gedacht dat 'het systeem' de schuld is van alle problemen. Volgens mij zijn studenten ook voor een groot deel zelf verantwoordelijk voor het al of niet laten slagen van hun studie. In Nederland heerst al jaren het idee dat iedereen die van het VWO komt moet kunnen gaan studeren. Ik zou dit graag iets willen nuanceren door te zeggen dat ieder die de capaciteiten en de motivatie heeft zou moeten kunnen gaan studeren. Geld mag dan geen beperkende factor zijn. Er zou wat mij betreft dan ook best een wat strengere selectie mogen plaatsvinden.

Eerlijkheidshalve moet ik wel toegeven dat ik ook niet meteen zou weten wat de selectiecriteria zouden moeten zijn. Wat het geld betreft kan ik nog het volgende melden. Zolang studenten nog in staat zijn om computers te kopen, twee maal per jaar op vakantie te gaan of auto te rijden denk ik dat dit een van de punten is om je het minst zorgen om te maken. Ik wil niet de illusie wekken dat ik het prima vind dat de studieduur verkort wordt en dat de beurzen omlaag gaan. Deze maatregelen zullen met name ten koste gaan van de dingen die het studentenleven iets extra's geven naast het studeren zelf. De universiteit kan naar mijn idee een belangrijke rol spelen in het stimuleren van initiatieven voor het in stand houden van de activiteiten die de studietijd tot een unieke periode in je leven maken. Ik vind echter niet dat alle problemen in het huidige onderwijs ook afgeschoven kunnen worden op verkorting van de studieduur en verlaging van de beurs. Als er duidelijk structurele problemen op kleine en grote schaal gesignaleerd worden, is de wisselwerking tussen bestuurders, docenten en studenten van zeer groot belang. De discussie zal dan wel gevoerd moet worden op basis van relevante argumenten in plaats van de in veel gevallen erg voor de hand liggende dooddoeners.

Ik wilde voor mijn afstuderen nog wel op vakantie, dat kon ik wel vergeten. Enkele maanden voor mijn afstuderen doet de gouden mogelijkheid zich voor en ik heb maar weinig bedenktijd nodig. Per 1 september beginnen? Nou ja, dan maar op wintersport dit jaar. De deadline voor het inleveren van de cijfers wordt net gehaald en voor je het weet sta je met de bul in de hand. Een academicus was geboren.

Dames en heren,

Wat is er passender dan om na het meemaken van de geboorte van academicus Verburg het academisch jaar 1992-1993 voor geboren te verklaren? Dat zal ik dus aanstonds doen.

Eerst wil ik echter professor Kroonenberg en de heer Verburg danken voor hun boeiende en frisse visie op het onderwijs.

Ik nodig u uit om zo dadelijk deze opening met een aperitief te bezegelen. Het zou mooi zijn wanneer de zaden die de sprekers vanmiddag hebben willen zaaien al tijdens de receptie een eerste fase van ontkieming zouden bereiken.

Het academisch jaar 1992-1993 verklaar ik hierbij voor geopend.

M.P.M. Vos